

Reka ni le voda

Reka ni samo voda,

ki teče po strugi od izvira do izliva, temveč dinamičen in raznolik sistem, ki se neprestano spreminja. Reka z obrežjem je povezana s poplavnimi ravnicami, mokrišči in podzemno vodo. Skupaj tvorijo ekosisteme, ki so življenjski prostor nešteti rastlin, živali in drugih organizmov. Ljudem zagotavljajo pitno vodo, pomagajo uravnavati podnebje, blažijo posledice poplav in suš ter ponujajo prostor za sprostitev in navdih.

Kako reka deluje?

Reka na poti od izvira do izliva spreminja svoj značaj.

Pri izviru je običajno hitra, hladna in polna brzc. Ko teče proti ravninam, se njen tok upočasni, struga se razširi in reka se lahko razveja. Na nižinskih območjih začne vijugati ter ustvarjati značilne okljuje, imenovane meandre.

Reka »diha« – voda pronica po vsej širini struge v tla, kjer se čisti, ohlaja in bogati podtalnico. Ob velikih pretokih se razlije na poplavne ravnice in mokrišča, kjer se tok upočasni, voda odloži sedimente in hranila ter deloma pronica v tla. Na tej poti pa se lahko tudi onesnaži.

Reka sledi letnim časom in se skozi leto spreminja. Padavine, suše in temperature vplivajo na njen tok ter na vse procese, ki v njej potekajo.

Reka podpira življenje: različni organizmi – od mikroorganizmov do ljudi – so med seboj povezani in odvisni drug od drugega.

Kaj reki škoduje?

Reka je prilagodljiv, a hkrati ranljiv ekosistem. S poseganjem v njen naravni tok ali z onesnaževanjem porušimo ravnovesje, ki ga je narava gradila tisočletja. Posledično upada odpornost rečnega ekosistema, izumirajo vrste, ki so pomembne za njegovo delovanje, in zmanjšuje se biotska raznovrstnost.

Onesnaženje

Odpadne vode iz industrije, kmetijstva ali gospodinjstev prinašajo v reko pesticide, gnojila, težke kovine in druge škodljive snovi. To škoduje zdravju vodnih organizmov in ljudi ter moti naravno ravnovesje rečnega ekosistema.

Uravnavanje struge

Ko reko preoblikujemo v ravno, ozko in togo strugo, izgubi svojo naravno dinamiko. V njej ni več prostora za naraščajoče vode in premikanje sedimentov. Izginejo prodišča, stranski rokavi in mrtvice, ki so vroče točke biotske raznovrstnosti.

Umetne ovire

Objekti, ki jih gradimo v ali ob reki, razdelijo strugo na odseke in jo ločijo od poplavne ravnice. To moti pretok vode in sedimentov, preprečuje selitev vodnih organizmov, ter prekinja ekološko povezanost rečnega ekosistema.

Podnebne spremembe

Višje temperature, daljša sušna obdobja in ekstremni pretoki močno obremenjujejo rečni ekosistem, še posebej, če je struga uravnana, urejena in pregrajena.

Prekomerno odvzemanje vode

Če iz reke odvezamemo preveč vode za kmetijstvo, industrijo, proizvodnjo elektrike ali oskrbo ljudi, pretok upade pod raven, ki omogoča življenje, ali pa reka celo presahne. Nenaravno nihanje pretoka, na primer zaradi delovanja hidroelektrarn, predstavlja za vodne organizme velik stres.

Izguba naravnih poplavnih ravnic

Ko poplavne ravnice spremenimo v kmetijska ali naseljena območja, reka izgubi svojo naravno razlivno površino. Poplave, ki so del naravnih ciklov in so prej omogočale čiščenje vode ter bogatenje podtalnice, lahko zdaj povzročijo veliko gmotno škodo in ogrožajo človeška življenja.

Prekomerno odvzemanje naplavin

V reki s pomanjkanjem naplavin prihaja do poglobljanja struge, zmanjša se dinamika toka in sedimentov, poslabša se samočistilna sposobnost reke, izginejo pa tudi značilni habitati rečnih organizmov.

Mit ali resnica?

Poplavni gozd deluje kot naravni zadrževalnik vode.

Voda se čisti le v čistilnih napravah in z uporabo kemikalij.

Drevesa in tla na poplavnih ravnicah lahko zadržijo velike količine vode, jo upočasnijo in postopoma vračajo v strugo. Tako zmanjšujejo poplavne valove in bogatijo podtalnico.

V rečnih sedimentih in naravnih mokriščih mikroorganizmi razgrajujejo organske snovi, rastline pa s koreninami filtrirajo onesnaževala. Skupaj ustvarjajo naravni sistem, ki vodo očisti brezplačno, brez kemikalij in brez porabe energije.

Prodišča so več kot le gomile kamenja v rečni strugi.

Prodinati in peščeni nanosi so drstišča rib, gnezdišča rečnih ptic in rastišča redkih rastlin. Med delci živijo vodni nevretenčarji in mikroorganizmi, ki razgrajujejo organske snovi in so hrana drugim živalim. Naravna prodišča stabilizirajo strugo in reki omogočajo samočistilno sposobnost.

Obrežno rastje hladi reko in njeno okolico.

Drevesa in grmovje ob reki senčijo strugo in jo varujejo pred pregrevanjem, kar je ključno za preživetje vrst, občutljivih na višje temperature vode, kot so postrvi in potočni raki. Hkrati hladijo zrak ob reki, zato je ob ohranjeni obrežni vegetaciji prijetneje tudi za ljudi.

**Ljudje si želijo
sodelovati pri
upravljanju rek.**

Ko prebivalci razumejo koristi in so vključeni že v načrtovanje, postanejo ključni nosilci sprememb. Soustvarjalno skrbništvo je priložnost, da lokalne skupnosti aktivno sodelujejo pri upravljanju rek in varovanju svojega okolja.

**Soustvarjalno
skrbništvo pomeni,
da stroka izgubi
nadzor nad
upravljanjem reke.**

Nasprotno – soustvarjalno skrbništvo rek spodbuja sodelovanje lokalnih skupnosti ob podpori stroke. Zaupanje in povezovanje vodita do trajnostnih in učinkovitih rešitev.

**Na naravi
temelječe rešitve
so predrage in
zahtevajo preveč
časa.**

Če upoštevamo celotne stroške skozi ves življenjski cikel – poleg začetne investicije tudi vzdrževanje, zavarovanja in okoljsko škodo – so na naravi temelječe rešitve pogosto cenejše od tehničnih.

**Na naravi
temelječe rešitve
lahko učinkovito
zmanjšujejo poplavno
ogroženost.**

Na naravi temelječe rešitve so lahko enako ali celo bolj učinkovite kot tehnični ukrepi. Prinašajo dolgoročne koristi in se naravno vzdržujejo. Poleg zmanjševanja poplav izboljšujejo kakovost vode, blažijo podnebne spremembe, povečujejo biotsko raznovrstnost in ustvarjajo prostor za rekreacijo.

0 projektu LIFE2RIVERS – Spodbujanje obnove rek za izboljšanje kakovosti življenja

S projektom LIFE2RIVERS spodbujamo preobrazbo v načinu, kako dojemamo, upravljamo in varujemo slovenske reke. Prizadevamo si za premik k soustvarjalnemu skrbništvu rek – sodelovalnemu pristopu, ki poudarja skupno odgovornost za ohranjanje in obnovo rečnih ekosistemov ter vključuje širok krog deležnikov v načrtovanje in uresničevanje rešitev. Spodbujamo uveljavitev in uporabo na naravi temelječih rešitev (NTR), ki hkrati zagotavljajo dobrobit ljudi in koristijo biotski raznovrstnosti.

S projektom želimo:

- okrepiti znanje o rekah in razumevanje rek kot živih ekosistemov;
- povezati znanost, gospodarstvo, odločevalce, civilno družbo in javnost;
- vpeljati nove pristope in nadgraditi standarde upravljanja rek;
- okrepiti načrtovanje in uresničevanje na naravi temelječih rešitev;
- spodbuditi lokalne skupnosti k aktivnemu sodelovanju.

Kako to uresničujemo?

- Ozaveščamo o pomenu ohranjenih rek;
- organiziramo strokovne in medsektorske dogodke;
- gradimo novo obliko komuniciranja in sodelovanja med strokovnjaki;
- nadgrajujemo standarde na področju okoljskih presoj;
- širimo znanje med mladimi s programom EkoAvanture;
- spodbujamo soustvarjanje inovativnih rešitev med študenti;
- pripravljamo načrte za obnovo Pšate in Pesnice.

Projekt LIFE2RIVERS

Stimulating rivers restoration to enhance the quality of life
Spodbujanje obnove rek za izboljšanje kakovosti življenja

2. 9. 2024–1. 9. 2028

www.life2rivers.si

Partnerji v projektu: Inštitut za ihtiološke in ekološke raziskave Zavod Revivo (Inštitut REVIVO) – koordinator, Nacionalni inštitut za biologijo (NIB), Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), Inštitut za ekologijo (IE) in PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorjev in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za podnebje, infrastrukturo in okolje (CINEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti CINEA. Projekt sofinancirata Ministrstvo za javno upravo in Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo.

Izdano v okviru projekta LIFE23-GIE-SI-LIFE2RIVERS; leto izdaje: 2026.

Avtorici: Leja Bernard, Urška Koce

Fotografije: Branko Bakan, Tilen Basle, Leja Bernard, Luka Božič, Karmen Jazbinšek, Urška Koce, Mitja Legat, Norbert Lochner, Max Petač, Jan Pirnat, Alen Ploj, Katja Pokorn, Stefan Rotter, Rok Rozman, Balázs Szendőfi, Davorin Tome, Zbirnik Posegi na vodotokih - Balkan

River Defence, iStock

Oblikovanje: Jasna Andrić

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE,
PODNEBJE IN ENERGIJO

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA JAVNO UPRAVO

